

2. Ложкін, Г. В. Пов'якель, Н. І., (2007). Психологія конфлікту: теорія і сучасна практика. *Харків: ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»*. с. 153-206. [українською мовою].
3. Конфліктологія за ред. М. П. Гетьманчука.- Львів: НУ «Львівська політехніка, 2007. – 326 с. [українською мовою].
4. Пірен, М. І., (2017). Основи конфліктології: навч. посіб. К., с. 278 [українською мовою].
5. Боришевський, М. Й., & Кушнірюк, В. М., (2000). Гуманізація оцінних ставлень як умова попередження конфліктів у педагогічному процесі. *Конфлікти в педагогічних системах: Збірник доповідей науково-практичної конференції*, 20-21. [українською мовою].
6. Гірник, А. М., (2010). Основи конфліктології. К.: *Києво-Могиланська академія*, 91-93. [українською мовою]
7. Гарькавець, С. О., & Волченко, Л. П. (2020). Конфлікти в освітньому середовищі: діагностика та практика вирішення: навчально-методичний посібник. [українською мовою].

**ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПСИХОЛОГІЧНОГО
ПРОЯВУ ТРАВМИ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ЗРІЛОЇ ОСОБИСТОСТІ**
УДК 159.922.378

Бурковська Галина Андріївна,
студентка спеціальності 053 Психологія,
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

***Анотація.** В даній публікації висвітлено особливості психологічного прояву травми в процесі розвитку зрілої особистості. Арттерапія є ефективним методом допомоги людині, яка зазнала психічної травми.*

***Ключові слова:** арттерапія, травма, тривожність, особистість, психічні стани.*

Актуальність дослідження. Проблема дослідження особливостей психологічного прояву травми в процесі розвитку зрілої особистості є

актуальною, оскільки обумовлена суперечностями самої проблеми виникнення травми у дорослих. Арттерапія є ефективним методом допомоги людині, яка зазнала психічної травми. Арттерапія дає змогу відновити ресурси особистості та створити нові; працювати одночасно з тілесними, образними, емоційними складовими сприйняття травматичного досвіду; вивільнити та усвідомити сильні почуття, пов'язані з травматичними подіями (Підлипишина Л.В, 2009).

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Дослідниками арт-терапії, її теоретичних і методологічних основ є: М. Андерсен-Уорен, І. Бірюкова, О. Будза, О. Вознесенська, Ю. Гундертайло, Е. Келліш, О. Копитін, А. Лоуен, Р. Мартін, Л. Мова, Н. Роджерс, К. Росс, О. Скнар, М. Сидоркіна, Г. М. Ферс, Г. Хульбут, В. Маслова і багато ін.

Мета наукової публікації. Під час вивчення даної проблеми було встановлено, що сучасна наука містить більше теоретичних знань, аніж практичних досліджень за даною темою. Саме тому було вирішено провести емпіричне дослідження. Базою дослідження став центр для ВПО у місті Вінниці. Дорослі (28 особи) – експериментальна група, (24 осіб) - контрольна група відповідно.

Завдання статті.

1. Підібрати діагностичний інструментарій, дослідження життєстійкості, рефлексивності у дорослих людей в період травми.
2. Провести дослідження, систематизувати та узагальнити результати дослідження роботи психолога з травмою.

Методи так методики дослідження. Для вирішення поставлених завдань нами були застосовані: теоретичні методи: аналіз, синтез, узагальнення; емпіричні методи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Першою ми використали методику «Диференціальна діагностика депресивних станів» В. Жмурова.

**Результати дослідження дорослих осіб за методикою Диференціальна
діагностика депресивних станів» В. Жмурова**

Тип депресії	Кількість респондентів експериментальної групи		Кількість респондентів контрольної групи	
Відсутня (незначна)	15	52%	13	55%
Мінімальна	10	36%	8	33%
Легка	2	8%	2	8%
Помірна	1	4%	1	4%
Виражена	0	0%	0	0%
Глибока	0	0%	0	0%

Табличні дані вказують на те, що депресивний стан мінімального рівня присутній у 10 респондентів, що відповідає 36% від загальної кількості опитуваних в експериментальній та 8 досліджуваних, що відповідає 32% в контрольній групі. Далі, легкий рівень депресивного стану наявний у 2 дорослих, відповідно 8% опитуваних у експериментальній та контрольній групах, а помірний рівень виявлено лише в одного дорослого – 4% в обох групах. Стан без депресії у 15 респондентів, що становить 52% у експериментальній та 13 досліджуваних, що становить 55% у контрольній групі. Показники даної таблиці дають підставу констатувати той факт, що майже половина опитуваних, в тій чи іншій мірі, переживають депресивний стан в обох групах. Відповідно до цього, слід зазначити, що досліджувані, які мають мінімальну та легку форму її прояву, мають схильність до частих змін настрою.

Наступною ми використали методику «Оцінка рівня ситуативної (реактивної) тривожності» (Тест Спілбергера-Ханіна). Згідно з методикою діагностики рівня тривожності виявлено, що 27% опитуваних експериментальної групи та 32% опитуваних контрольної групи мають низький рівень ситуативної тривожності, 34% опитуваних експериментальної

групи та 27% опитуваних контрольної групи мають середній рівень, а 39% опитуваних експериментальної групи та 41% опитуваних контрольної групи - високий рівень ситуативної тривожності.

Ситуативна (реактивна) тривожність як стан характеризується суб'єктивно пережитими емоціями: напруженням, неспокійністю. Цей стан виникає як емоційна реакція на стресову ситуацію та може бути різним за інтенсивністю та динамічністю відносно часу. Щодо особистісної тривожності, то вона є стійкою індивідуальною характеристикою, яка відображає схильність суб'єкта до тривоги та припускає наявність у нього тенденції сприймати достатньо широкий спектр ситуацій як погрожуючі, відповідаючи на кожну з них певною реакцією.

Серед досліджуваних низький рівень особистісної тривожності мають 17% опитуваних експериментальної групи та 20% опитуваних контрольної групи, середній рівень у 38% опитуваних експериментальної групи та 34% опитуваних контрольної групи, відповідно 45% опитуваних експериментальної групи та 46% опитуваних контрольної групи мають високий рівень. Кількісні показники отриманих даних показано в Таблиці 2.

Таблиця 2

Результати дослідження дорослих осіб за методикою «Оцінка рівня ситуативної (реактивної) тривожності» (Тест Спілбергера-Ханіна)

Тип тривожності	Низький рівень (%)		Середній рівень (%)		Високий рівень (%)	
	Експ. група	Контр. група	Експ. група	Контр. група	Експ. група	Контр. група
Ситуативна тривожність	27%	32%	34%	27%	39%	41%
Особистісна тривожність	17%	20%	38%	34%	45%	46%

Наступною ми використали методику «Самооцінка психічних станів» (за Г. Айзенком). Відповідно до методики діагностики самооцінки психічних станів Г. Айзенка високий рівень тривожності мають 28% опитуваних

експериментальної групи та 32% контрольної групи, середній рівень мають 45% експериментальної групи та 36% контрольної групи, а низький рівень тривожності виявлено у 27% експериментальної групи та 32% контрольної групи.

Відповідно до результатів дослідження, низький рівень фрустрації притаманний 20% опитуваних експериментальної групи та 24% контрольної групи, середній рівень мають 62% експериментальної групи та 58% контрольної групи, а високий – 18% відповідно експериментальної групи та 18% контрольної групи. Рівень фрустрації залежить від інтенсивності фрустратора, індивідуальних особливостей особистості.

На основі даних, які показано в Таблиці 3 можна зробити висновок, що серед досліджуваних переважає середній рівень агресивності 75% експериментальної групи та 70 % контрольної групи, низький рівень мають 20% опитуваних експериментальної групи та 18% контрольної групи, а високий рівень – 5% відповідно експериментальної групи та 12% контрольної групи. Агресивність – це ситуативний стан, що характеризується афективними спалахами гніву та імпульсивними проявами поведінки, спрямованими на об'єкт фрустрації, що став причиною конфлікту. Показники рівня ригідності маємо наступні: низький рівень 17% та 20% у експериментальній та контрольній групах відповідно, середній рівень 62% у експериментальній та 58% у контрольній групах, високий рівень 21% у експериментальній та 22% у контрольній групі.

Сильно виражена ригідність проявляється в незмінності поведінки, переконань, поглядів, навіть якщо вони не відповідають реальній дійсності. При низькому її рівні дорослим більш властива пластичність, швидка адаптація, здатність підлаштовуватися до оточуючих обставин. Кількісні показники отриманих даних показано у таблиці 3.

Результати дослідження психічних станів дорослих осіб за методикою «Самооцінка психічних станів» (за Г. Айзенком)

Психічний стан	Низький рівень (%)		Середній рівень (%)		Високий рівень (%)	
	Експ. група	Контр. група	Експ. група	Контр. група	Експ. група	Контр. група
Тривожність	27%	32%	45%	36%	28%	32%
Фрустрація	20%	24%	62%	58%	18%	18%
Агресивність	20%	18%	75%	70%	5%	12%
Ригідність	17%	20%	62%	58%	21%	22%

Перспективи подальших досліджень. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у детальному вивченні видів арттерапії, як засобів психокорекції посттравматичних стресових розладів особистості.

Висновки. Отже, за результатами дослідження встановлено, що у більшості досліджуваних осіб переважає високий рівень особистісної тривожності, а також середній рівень фрустрації та ригідності. Вони взаємодоповнюють одне одного, адже коли людина постійно відчуває фонову тривожність, дійсну або припущену неможливість задовольнити власні потреби, нездатні адаптуватися до нових умов життя в умовах війни, мають складнощі відносно сприйняття власного «Я», тому це може спричинити зниження рівня самооцінки. А всі ці переживання, відповідно, мають можливість особливо серйозно вплинути на розвиток депресії (Півторак, О., 2012).

Список використаної літератури.

1. Підлипишина, Л. В.(2009), Основи арт-терапії. (60 с.) Марич, (Бібліотечка соціального працівника). Ч. І. [українською мовою].

2. Вознесенська О.М. (2009). Особистісний розвиток студентів засобами арт-терапії: відповідальність системи освіти (С. 2-3.). *Управління освітою*. № 1. [українською мовою].

3. Калька Н.М., Ковальчук З.С. (2020). Практикум з арт-терапії: навчально-методичний посібник. (232 с.) Ч. 1. Львів : ЛДУВС. [українською мовою].

4. Півторак О.Н. (2012). Становлення арт-терапії як галузі педагогіки (265 с.). *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Ч. 3. [українською мовою].

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТОЇ АДАПТОВАНОСТІ ДІТЕЙ З ДИТЯЧО ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ

УДК: 159.9:364-786

Волкова Оксана Іванівна,
*студентка спеціальності 053 «Психологія»,
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»*

Анотація. *Стаття представляє результати емпіричного дослідження особистої адаптованості дітей з дитячо церебральним паралічем за методикою за методикою «Визначення особистісної адаптованості школярів» А. В. Фурмана.*

Ключові слова: *особиста адаптованість, психосоматичні порушення, дитячий церебральний параліч.*

Актуальність теми. В останні роки в Україні впроваджується ряд реформ спрямованих на покращення соціальної адаптації осіб з обмеженнями життєдіяльності. Проте, зазнаючи соціальних перетворень, суспільство зустрілося з не лише з проблемами техніко-середовищного переобладнання (безбар'єрного доступу, спеціального обладнання навчальних та робочих місць осіб з обмеженнями життєдіяльності та інших), але й з необхідністю зміни соціального ставлення до осіб з інвалідністю. І відповідно у самих людей